

גירות

[שם 'ישראל' ודין גירות קודם מתן תורה; ראיות]

א) כתב רש"י (בפרשת לך) בפירושו 'ואת הנפש אשר עשו בחורן' - שהכניסן תחת כנפי השכינה. אברהם מגייר את האנשים ושרה מגיירת הנשים. וכן הביא הראב"ד (בספרו בעלי הנפש, סוף שער הטבילה) מקרא זה כמקור לכך שמצוה על בית דין לקבל הגרים כשבאים להתגייר בלב שלם, שנאמר 'ואת הנפש אשר עשו'. ומפני כן - כתב - ב"ד מברכים על טבילת הגר כאשר הגר עצמו אינו יכול לברך, כגון גר קטן. הרי משמע ששייכת תורת 'גירות' קודם שניתנה תורה לישראל. וצריך להבין מהותה של גירות זו.

וכן הוכיח הגרי"ז (בספרו עה"ת, בא) מכמה מקומות שהיה קיים דין גרות קודם מתן תורה, כדכתיב 'וכי יגור אתך גר ועשה פסח וגו' ופירש הרמב"ן (בהעלתך ט, יד) דקאי על פסח מצרים [והלא גר תושב אסור להאכילו פסח ואעפ"י שמל, כפי שדרשו במכלתא מ'תושב ושכיר לא יאכל בו' - אלא ודאי בגר צדק מדובר]. וכן הוכיח מהתוספתא בפסחים (ח), וכן מהגמרא ביבמות (ק) דדרשינן קרא ד'להיות לך וגו' ולזרעך אחריך' הנאמר באברהם אבינו, לא תנסב נכרית ושפחה דלא ליזיל זרעך בתרה [הרי שיש אחרת שאינה 'נכרית', והיינו ע"י גרות]. וכן הביא מע"ז (לו) גבי תמר. וכן הביא שמבואר להדיא ברש"י בסוטה (יב) על בת פרעה שירדה לרחוץ - לטבול לשם גרות. הרי מוכח מכמה מקומות שהיתה גרות קודם מתן תורה, אלא שלא פורש עניינה.

הנה בספר פרשת דרכים האריך בשאלה האם היה לאבות דין בן נח לכל דבר, או שמא לעניינים מסוימים היה להם דין 'ישראל'. ותלה בזה פלוגתת הראשונים המובאת ברמב"ן (סו"פ אמור), על מה שאמרו בתו"כ עה"פ 'ויצא בן האשה הישראלית והוא

בן איש מצרי' - מלמד שנתגייר. שחכמי הצרפתים^א פירשו טעם הגירות מפני שהיה קודם מתן תורה והיה משפטו לילך אחר הזכר (כמו שאמרו ביבמות עח:), וכשגדל נתגייר לדעתו ונימול. והרמב"ן חלק וכתב כי מעת שבא אברהם בברית - היו ישראל, ובגוים לא יתחשבו. ופירש שבן הישראלית לא הוצרך לגירות ממש אלא נתכוונו לומר שהלך אחרי אמו ונדבק בישראל ולא רצה ללכת אחרי אביו להיות מצרי. והביא להוכיח כן ממה שאמרו בגמרא (קדושין יח.) על עשיו שהיה 'ישראל מומר', ואין להוכיח מירושתו דין ירושה לבן נח - הרי שגם קודם מתן תורה היה שם 'ישראל'.

ובשיטת הרמב"ן נמצא בחדושי הר"ן בסנהדרין (נח:): בבאור מה שאמרו שם גוי שהכה את ישראל חייב מיתה שנאמר ויפן כה וכה וירא כי אין איש ויך את המצרי וגו' - דמשמע ישראל דוקא ולא גוי [והרי אם גם גוי המכה גוי אחר חייב מיתה, למה מנו בכלל שבע מצוות 'שפיכות דמים' הלא כל מכה חייב]. ואעפ"י שעדיין לא קבלו התורה, כבר היו להם מצוות יתרות על בני נח.

אמנם נראה שראיות הרמב"ן והר"ן מכריעות, דודאי היה לאבות ולזרעם דיני 'ישראל' לכמה עניינים. על כן נראה שגם חכמי הצרפתים מודים לכך, רק סוברים שהואיל ולענין המצוות עכ"פ היה להם דין בן נח, תדע שהרי למדו בגמרא (סנהדרין נז) מהאבות דיני עריות בבן נח, שאחות מן האב מותרת וכד', א"כ גם הך דינא של יחוס הולד אחר אביו, גם הוא נקבע לדעתם לפי דיני בן נח עד שלא ניתנה תורה, כי היחוס שייך ונוגע למצוות, ולענין המצוות דינם כדין בני נח^ב. והרמב"ן חולק וסובר שהואיל והיה למשפחה זו שם ישראל, גם דין היחס היה כבישראל, כמו לענין ירושה דעשו ולענין הכאה כנזכר.^ג

א. כ"ה בפירושו החזקוני אמור. וכן בר"ח פלטיאל [ושם הוסיף מפני שיש לגוי חיים. ומשמע דבעבד הולך הבן אחר אמו הישראלית. וזה סיוע לסברת הנתיבות (בחמד"ש אה"ע ב) לחלק בין גוי לעבד בדין זה].

ב. בדומה לזה כתב בספר אמת ליעקב בפירושו דעת הצרפתים, שהדין המסוים שהולכים בישראל אחר האם, לא נתחדש אלא במתן תורה.

ג. [עתוס' קדושין ג ששדה עפרון היתה יכולה להיקנות בחליפין, ועפ"י הוכיחו שגוי קונה בחליפין כשיטת ר"ת. וכתב הרש"ש שאף לפי שיטה זו, זהו רק בגוי וישראל אבל גוי הקונה מגוי לא, דהא כתיב 'וזאת לפנים בישראל... וזאת התעודה בישראל'. ולפי דבריו צ"ל דלאברהם אבינו היה דין 'ישראל' לענין קנינים, שלכך יכול היה לקנות השדה מעפרון בחליפין. ונראה שהולך הרש"ש לשיטתו שם יח רע"א שנקט כהנחה פשוטה שגם קודם מ"ת הולד הולך אחר האם במשפחת האבות]. אך במאירי שם מ' שקודם מתן תורה

גם הם?! [ואת"ל עפ"י לשון הרמב"ם (מלכים ט,א) 'בא אברהם ונצטוה יתר על אלו במילה, והוא התפלל שחרית. ויצחק הפריש מעשר והוסיף תפלה אחרת לפנות היום, ויעקב הוסיף גיד הנשה והתפלל ערבית' - לא נקט 'ציווי' אלא באברהם (שלא כלשון המדרש שהובא בחדושי הר"ן סנהדרין נז), מ"מ קשה מהמשך דבריו 'ובמצרים נצטוה עמרם במצות יתירות, עד שבא משה רבינו ונשלמה תורה על ידו'.¹

ג) על כן נראה לבאר בדרך אחרת, עפ"י יסוד הגרנ"ט בכתובות (דף יא). ונרחיב תחילה בהבאת הקושיות אותן הוא בא ליישב עפ"י יסודו.

הריטב"א (שם) הקשה במה שדנו בגמרא בדין גר קטן, דאמר רב הונא מטבילים אותו על דעת ב"ד משום שזכין לאדם שלא בפניו, ובאו לסייעו מכמה מקומות. ומדוע לא הביאו ראיה מן העומדים בסיני שהיו ביניהם כמה קטנים שנכנסו תחת כנפי השכינה, והטבילום ומלום והזו עליהם. ותירץ [באופן השני] שאין להביא מהם ראיה, שהרי מזרע אברהם הם וכבר נצטוו על המילה ולהכניסם בבריתו מקטנותם, ואין זה אלא גמר גירות. ויש לשאול נהי דגמר גירות היא, סו"ס הלא הגירות צריכה להעשות מדעת האדם, וכיצד גיירו הקטנים אם לא משום 'זכייה', וא"כ מדוע אין להוכיח מכאן לכל גירות דעלמא, מה לי תחילת גירות או סופה.

[גירות בנוגד למעוברת שנתגיירה, ולנוגד מגוי הבא על בת ישראל; שלשה מהלכים]

עוד נתקשו האחרונים בדברי הרמב"ן ביבמות (מז:): שהוכיח שגר שהקדים טבילה למילה - הרי זה גר, מהא דאמרין (שם עח) גירות מעוברת שטבלה - בנה אין צריך טבילה, והרי קדמה הטבילה למילתו אם זכר הוא. הנה מבואר בדבריו שבן המעוברת שנתגיירה אינו

נמצא שמחלוקתם הנה מחלוקת פרטית בדין יחוס הולד קודם מתן תורה, אבל לדברי הכל היה שם 'ישראל' לכמה וכמה ענינים. ואם כן יש לנו מבואר לבאר ענין הגירות שקודם מתן תורה - לענין היכנסות למשפחת 'ישראל', וכפי שיבואר.

[מהותה של הגירות שקודם מתן תורה]

[באור הגרא"ו: הקושיות]

ב) הגרא"ו (בקובץ שעורים ב"ב י) ביאר ענין הגירות קודם מתן תורה, שכשם שאנו נעשינו 'ישראל' בקבלת תרי"ג מצוות במתן תורה, כך אברהם אבינו בבואו בברית ונצטוה על המילה, נעשה כ'ישראל ע"י מצוה זו היחידה שנצטוה בה יתר על מצוות שאר בני נח², שכל שנכנס תחת קבלת המצוות המיוחדות לו - הרי הוא גר. וזו היא עניינה של הגרות קודם מתן תורה: הכניסה במצוות המיוחדות לאברהם ולזרעו. והקשה הגרא"ו לנפשיה הלא הנפשות אשר עשו בחרן קדמו הרבה לברית המילה - הרי שיש 'גרות' קודם שנצטוה אברהם אבינו במצוה מיוחדת. וכתב שצ"ל שאין הכוונה שם לגיור ממש אלא גיירם לקיים מצוות בני נח, שגם זה נקרא 'גרות' כגון גר תושב³. ודוחק.

ויש להקשות על דרך זו, הלא למדו בגמרא (יבמות מו: וכריתות ט.) דיני גרות מכניסת אבותינו בברית במעמד סיני, 'ככם' - כאבותיכם, מה אבותיכם לא נכנסו לברית אלא במילה וטבילה והרצאת דם, אף אתם. והלא לפי הגרא"ו כבר נתגיירו ונעשו 'ישראל' בקבלת המצוות המסויימות שהיו להם מקודם, ומה מקום יש לגירות נוספת במתן תורה. ורחוק מן הדעת לומר שאמנם בכל תוספת מצוות ישנה 'גירות' חדשה, שאם כן, גם ביצחק וביעקב שהיו להם מצוות נוספות, הכי נימא שנתגיירו

מסתבר שלא היה חילוק בדרכי הקנינים בין ישראל לגוי.

ד. ולפי"ז עשו שהיה 'ישראל מומר' היינו כמו שאמרו במדרשות (רות א ופרדר"א כט) שעשה עצמו זר למילה ומאס בה [שמשך בערלתו או שלא מל את זרעו כמוש"כ המפרשים]. אך אין צורך בזה, כי בכך שהרשיע בשאר דברים שנצטוו בני נח, יצא ממעשי אבותיו ודתם.

[וע"ע בעשרה מאמרות (חקור הדין ב סו"פ כב) שלפי האמת עשוי הוא כגוי לכל דבר, ודברי הגמרא 'ישראל מומר' הם לרווחא דמלתא, כלומר אפילו אם תדחה כן, אפשר ללמוד ירושה מלוט].

ה. ואם באנו ליישב דברי הראב"ד עם דרך זו, צ"ל שהביא ראיה מקבלת גר תושב על קבלת גרים בכלל, הגם שב"נ מצווה במצוותיו ואינו מצווה במצוות ישראל, מ"מ שם גרות אחד הוא.

ויש לשמוע מכללא שמצוה לקבל גר תושב וב"ד מברכים על כך כשאר מצות.

ו. ושמה יש ליישב עפ"י הרמב"ם בפירוש המשנה (ספ"ז דחולין) שכל מה שאנו מצווים ועושים היום, הוא במצות הקב"ה ע"י משה בסיני, ולא משום ציווי הנביאים שקדמו למשה רבינו. אין אנו מלים מפני שאברהם אבינו ע"ה מל עצמו ואנשי ביתו אלא מפני שהקב"ה צונו ע"י משה רבינו שנמול, וכד'. ולפי"ז בסיני היתה קבלה מחודשת של המצוות כולן, גם אלו שהיו נוהגים עד אז. ושפיר י"ל שאין זו 'תוספת' מצוות אלא קבלה חדשה, כעם הנוגד מחדש.

ומפקיע את ההתייחסות לאם. אמנם כאשר נימול לשם יהדות ונתגייר והריהו כקטן שנולד דמי ומעתה אינו מיוחס אחר אביו הגוי, שוב חוזר דינו להיות ישראל משעה ראשונה שהרי נולד לאם ישראלית ואין לו עתה אב גוי המעכבו.

אופן שני, כתב בספר זכר יצחק (סימנים ל ד): לעולם משעת לידתו ישראל גמור הוא שהרי אמו ישראלית, אלא שלענין היתרו בקהל נקטו הנך ראשונים שיש בו פסול חיתון מצד אביו. כלומר ישראל הוא עם פסול 'גויות'. וייסד דבר זה ממה דאמרין (בכריתות ח: כפירוש כמה ראשונים) שהבאת קרבן לגר המעכבת את הגירות בזמן הבית, היינו רק לענין לבוא בקהל, אבל דין ישראל יש לו לכל דבר גם בלא הקרבן. הרי ששייך גדר זה דישראל עם פסול חיתון מצד אביו הנכרי. [והכי נמי סובר הרמב"ן שצריך להימול כדי להיכנס לקדושת ישראל להכשירו לבוא בקהל]. ויש לבאר ענין בהרחבה, אין כאן מקומו¹.

[יסוד הגרנ"ט: שני דינים בגירות, כניסה לאומה וכניסה לקדושת המצוות]

דרך שלישית, כתב הגרנ"ט: שני ענינים כלולים בגרות; הצטרפות ל'משפחת ישראל', וכניסה לקדושה לקבלת תורה ומצוות 'לאום ודת'. והנה הנולד לאם ישראלית ואביו נכרי, סוברים הנך ראשונים שאמנם מצד היחס הרי הוא הולך אחר אמו להשתייך לאומה הישראלית, אבל טעון הוא גירות לקדושת המצוות משום אביו הנכרי [וכשם שקדושת כהונה תלויה באב, כך קדושת ישראל - לפי אותה שיטה]. וכיון שכן הרי בעצם הוא 'פטר רחם בישראל' כי מצד משפחתו ויחסו

ישראל בשעת לידתו עד שימול [ודלא כדעת הראשונים שטבילה הקודמת למילה לא מהניא². ולשיטתם צ"ל שהטבילה הועילה לגירות העובר בלא מילה, כשם שמועילה לבת, מפני שבשעת הטבילה לא היה ראוי למול, כמוש"כ הריטב"א ונמו"י בשם הרא"ה, וע"ש בתוס' פ]. והקשה הקר"א ממשנה ערוכה בכורות (מו) מעוברת שנתגיירה וילדה - הבן בכור לכהן, שבכלל 'פטר רחם בישראל' הוא. הרי להדיא שדין ישראל עליו בלידתו. וכן הקשו מהסוגיא ביבמות (צז) שאחים שהורתם שלא בקדושה ולידתם בקדושה חייבים משום אשת אח זה באשתו של זה.

כיוצא בזה הקשו³ על דעת הראשונים שגוי הבא על בת ישראל, למאן דאמר הולד כשר (ע' קדושין סח ויבמות טז): היינו שאינו ישראל ממזר אבל טעון גירות (ערש"י קדושין סח [ורש"י במק"א לא פירש כן]; תוס' שם עה: ובפסקי התוס' ומהרש"א; תוס' יבמות טז: וכדעה זו נקט לעיקר הגאון בעל הנתיבות [בתשובה המובאת בחמדת שלמה אה"ע ב], אלא שהכרעת שאר הפוסקים אינה כן אלא כפירוש רוב הראשונים שישראל כשר הוא⁴), והלא בסוגיא בכורות (מז) מבואר שהנולד מאם ישראלית ואביו נכרי הרי הוא בכור לכהן יא.

ומצינו בזה שלשה מהלכים: יש מפרשים (ע' תשובת הגאון בעל הנתיבות, בשו"ת חמדת שלמה אה"ע ב; אחיעזר ח"ב כטו, וע"ש ח"ד מד]; אמרי משה כז - בנימות שונות מעט) שאמנם בלידתו הוא עדיין נכרי, אבל כשנימול נעשה ישראל למפרע, ועל כן חייב בפדיון הבן. ובארו טעם הדבר, שהרי בעצם ראוי לילך אחר אמו, כדין כל הנולד לאם ישראלית, רק שהואיל ואביו גוי והרי באומות הולכים אחר הזכר [ובגוונא דהרמב"ן גם יצירתו כמעט גויה] אם כן יחוס האב מעכב

ז. ע"ש ברי"ד ומאירי ונמו"י. והרשב"א נסתפק בזה.

ח. וכן צ"ל בדעת הרמ"א, שאעפ"י שהביא (ביו"ד רסח,א) דעת הראשונים שטבילה שקדמה למילה לא מהניא, שתק ולא העיר כלום (בסעיף ו) בהא דמעוברת שנתגיירה בנה אין צריך טבילה - משמע שנקט דמהניא טבילת האם בלא מילה. [ולא כהרשב"א שרצה לפרש ההיא דמעוברת בבת ולא בכן]. אם לא נדחה ונאמר שבמקום שאינו ראוי למול עתה, שפיר מקדמינן הטבילה למילה, הגם שבמקום שאפשר, אף בדיעבד צריך לטבול שנית. וכן היה נראה מפשטות דברי התוס' ותורא"ש - אלא שאין כן הסברא הפשוטה].

ט. מהריט"א בכורות שם; שער המלך איסו"ב טו,ג.

י. ע' חמד"ש ג; פ"ת אה"ע ד,א; אבנ"ז אה"ע טז. וע"ע דובב מישרים ח"א סוס"י קמג.

יא. לא הבנתי מה שצדד בשבט הלוי (ח"ג קעו) שאולי אין לברך על פדיון בן הנכרי מישראלית, משום דעת הפוסקים המצריכה גרות - מה מקום לדחות סוגיא הערוכה במקומה מחמת קושיא על שיטה זו, ושערי תשובה לא ננעלו וכדלקמן בפנים. וגם אם ננקוט כתיורן הראשון שעד שלא נתגייר הוא גוי לכל דבר ונימא דהוי כגירות דידיה ואם הגדיל יכול למחות (וכמו שתפס באבנ"מ ד סק"ג יג סק"ד), סו"ס לאחר שנימול מחזקין בו כגר ואין צריך לחוש שמא ימחה לכשיגדיל (כמוש"כ החת"ס, מובא בפ"ת יו"ד רסח סק"ח), וכמו שמברכים על גירותו (כמבואר בראב"ד סוף שער הטבילה) ועל מילתו, ומניחים אותו ליגע ביין ולהינשא לישראלית, וא"כ מדוע לא לברך על פדיונו.

יב. ע' בשיעור קכד.

ומה שכתב הרמב"ן שם 'מעט שבא אברהם בברית' והלא הנפש אשר עשו בחרן קדמה לברית המילה - היה אפשר לומר שהרמב"ן חולק בזה על פרש"י בפירוש 'ואת הנפש אשר עשו' ולדעתו אין מדובר בגרים. גם יתכן לפרש שאין כוונתו לברית המילה, אלא הברית הראשונה אשר כרת ה' עם אברהם, ברית בין הבתרים, והיא היתה בהיות אברהם בן שבעים כמבואר ברש"י (בא יב,מ), והיה אז בארץ כנען, וחזר לחרן וכעבור חמש שנים נצטוה ב'לך לך' [כפי שהביא הרמב"ן מברייתא דסדר עולם]. אלא שהרמב"ן עצמו פירש שם באופן אחר כדי לסדר המאורעות כפי סדר כתיבתן, כדרכו בפירוש התורה], ואם כן יתכן שהנפש אשר עשו בחרן היינו לאחר הברית הזו, ואעפ"י שלא נצטוה אברהם במצוות מיוחדות באותה שעה, נלוו אליו נפשות להשתייך למשפחתו ולדרכו. ולאמיתו של דבר נראה שקיבלו עליהם את כל אשר יצוה ה' לאברהם ולזרעו בעתיד, וגם ציוויים שהיו אליו לשעתו, כגון בענין הליכותיו ובניית המזבחות ולקרוא בשם ה', קיבלו עליהם לנהוג בציוויים אלו כאברהם.¹¹

והנה התוס' בסנהדרין (סח:): חולקים על הריטב"א וסוברים שיש להוכיח ממתן תורה הדין דגר קטן מטבילים אותו על דעת ב"ד, ממה שהיו שם קטנים. וצריך להבין שורש מחלוקת הראשונים.

ואמנם אילו היינו מפרשים דעת חכמי הצרפתים המובאים ברמב"ן הנ"ל, שקודם מתן תורה היה להם לגמרי דין בן נח [וכפי שצדד בדעתם הפרשת-דרכים], אזי היה ניחא בפשטות שבעלי התוס' הולכים לשיטתם וסוברים שבמתן תורה היתה גירות גמורה [לא רק 'גמר גירות' כדברי הריטב"א] שהרי מקודם לכן היו בני נח ועתה נעשו 'עם ישראל' ועל כן יש להוכיח מזה לגירות דעלמא. לפי דרך זו גם היה ניחא לפרש כפשטותם את דברי התוס' בשבת (קלה:): שלא היתה טבילת גרות קודם מתן תורה [והגרי"ז (בפר' בא) נשאר ב'צ"ע' בדברי התוס' הללו, שזה נראה להפך מכל המקומות בדרז"ל שהיתה תורת גירות קודם מ"ת, כמובא למעלה]. אך כאמור אין נראה לומר כן, שהרי הוכיחו הרמב"ן וחדושי הר"ן שקיים שם 'ישראל' ו'נכרי' קודם מתן תורה. ועל כרחנו לומר שגם כוונת

הוא שייך לישראל, רק כל זמן שלא נתגייר אינו בן ברית ובן מצוה. אכן משנימול ונתגייר ונכנס לברית ולמצוה, דינו כישראל מלידה. וכן מובן הדין הנ"ל גבי אחים שנולדו ממעוברת שנתגיירה, שיש בהם קורבת משפחה - כי מה שגר שנתגייר כקטן שנולד דמי, היינו משום שעובר מעם לעם ומצטרף למשפחת ישראל, ואילו כאן שנולדו כאשר אמם כבר היתה גיורת הרי הם משפחת ישראל רק נצרכים להשלים את קדושת המצוות - על כן נחשבים 'אחים' ואינם כקטנים שנולדו בגירותם.

[מהות הגיור במתן תורה; מהות הגיור קודם מ"ת]

וזהו שכתב הריטב"א שלכך אין ללמוד גרות לקטן ממתן תורה, שהרי במתן תורה כבר היתה האומה הישראלית קיימת ולא היתה שם גרות אלא לקדושת המצוות, ובגרות זו הלא מחוייבים היו שהרי מבני ישראל הם והוכרחו לקבל התורה. [ויסד שם הגרנ"ט שכל מי שהוא ממשפחת ישראל, מוטל עליו חיוב לקבל תורה ומצוות, ותיירך בזה קושית הגרעק"א על התוס' שם בענין מעוברת שנתגיירה], וא"כ אין ללמוד מזה לדין 'זכין' בגרות דעלמא שהרשות בידו לקבל או לחדול. בזה מיושבת גם קושית מהר"ל על מה שאמרו 'בוכה למשפחתיו' על עסקי משפחתו - מדוע לא היו כל ישראל במתן תורה כ'קטן שנולד' להיות מותרים בקרובותיו. אלא מפני שלענין דין קורבה ויחס לא נשתנה כלום בגרות זו דמתן תורה כאמור, רק לענין קבלת המצוות.

וכדברי הגרנ"ט יש לשמוע מרש"י ביבמות (מו. ד"ה באבותינו), בהא דאמר רבי אליעזר גר שמל ולא טבל הרי זה גר שכן מצינו באבותינו שמלו ולא טבלו, פרש"י 'בימי משה, כשיצאו ממצרים ויצאו מכלל בני נח לקבל התורה ולקבל פני השכינה' - באריכות-דברים זו בא לפרש מהותה של אותה גירות, שהיתה זו כניסה לקדושת המצוות, לא גירות של כניסה לאומה חדשה.

לפי זה הרי מתבאר ענין הגרות קודם מתן תורה; ההסתפחות למשפחת ישראל, לאו דוקא לקדושת המצוות.

יג. נראה שלעולם הכניסה למשפחת ישראל נעשתה ע"י קבלת חוקם ודתם, וכדאמרו בבת פרעה שירדה מלרחוץ מגילולי אביה ועל זה פרש"י דהיינו טבילת גרות, וכדמשמע בחדושי הר"ן (סנהדרין מז) גבי גוי המכה את ישראל, שאעפ"י שעדיין לא קבלו התורה, כבר היו להם מצוות יתרות על בני נח - הרי שתלה שם 'ישראל' במצוות יתרות המייחדן משאר האומות [וכדרך שענו בני יעקב את אנשי שכם במרמה 'אם תהיו כמנו להמל לכם כל זכר' - ולא שיקרו בגוף הדברים אלא בכוונתם]. וכן אמרו בתמנע אחות לוטן שהיא באה להתגייר (סנהדרין צט:), ופירשו בספרי (האזינו עה"פ 'כי לא דבר רק הוא מכם') 'ומה עשוי שאין בידו אלא מצוה אחת שכבר את אביו היו מלכים ושלטונים מתאזים לידבק בו, עאכ"ו שהיו רצים לידבק ביעקב הצדיק שקיים את כל התורה כולה' [והם לא קיבלוה כי סברו שאין כוונתה לשמים] - הרי שגם קודם מתן תורה לא היה הגר זוכה להיכנס למשפחת ישראל אלא אם בא להידבק בדרכם בקיום מצוותיהם.

[בין קבלת מצוות והודעת מצוות]

וכבר הוכיח בחמדת שלמה (יו"ד כט-ל) שיש לחלק בין קבלת המצוות ובין ההודעה שמודיעים לגר מקצת מצוות כדאיתא בברייתא (יבמות מז.); קבלת המצוות ודאי מעכבת בגירות לכל הדעות, רק הודעת המצוות אינה מעכבת. כלומר שאם הגר מקבל עליו כל אשר יצווה, גם אם בשעת הגרות אינו יודע כלום מהמצוות - גרותו גרות. וכמו שמוכח מהסוגיא בשבת (סח:) שיתכן מצב של גר שנתגייר בין העכו"ם ולא ידע כלל מאיסורי שבת ועבודה זרה - הרי שהדיעה עצמה אינה מעכבת י"ד, רק צריך עכ"פ שיקבל עליו עול תורה ומצוות כפי שיוורוהו לאחר מכן. וכן הוכיח שם מכח סתירת דברי השו"ע, שמצד אחד איתא (יו"ד רסח,ג) שקבלת המצוות, אם אינה ביום ובפני שלשה - מעכבת הגרות. ומאידך מפורש (שם יב) שאם לא בדקו אחריו או שלא הודיעוהו שכר המצות ועונשן, ומל וטבל בפני ג' הדיוטות - הרי זה גר. הרי מבואר לחלק בין קבלת המצוות וידיעתן.

ונראה שהדברים יוצאים מפורש גם כן בדברי הרמב"ם, שהרי סתירה זו עצמה קיימת גם בדבריו, שמצד אחד כתב (איסו"ב יג,ז) 'טבל בינו לבין עצמו ונתגייר בינו לבין עצמו, ואפילו בפני שנים - אינו גר'. ומהו 'נתגייר' שכתב - קבלת מצוות, וכדלהלן [וכן פירש החמד"ש להלן שם]. ומאידך כתב (בהלכה יז) שההודעה אינה מעכבת - הרי מבואר לחלק בין קבלת מצוות להודעתן. ובחמדת שלמה הביא מהב"ח שנראה מפשט לשונו שנקט בדעת הרמב"ם שקבלת מצוות אינה מעכבת. אך נראה שאין ניתן להאמר כן, וכמבואר בדברי הרמב"ם הנ"ל [וצ"ע בכוננת הב"ח גופא. יעויין היטב בכל דבריו טו], אלא כמו שנקט החמדת-שלמה ואחריו שאר כל הפוסקים, הלכה למעשה (ע' בשו"ת אחיעזר ח"ג כו, ובאג"מ בכ"מ טו), שקבלת מצוות מעכבת.

התוס' בשבת היא רק שלא היתה גירות גמורה קודם מ"ת אבל מקצת גרות היתה.

ויתכן לפרש דעת התוס' שאמנם סוברים כהריטב"א במה שכתב שבמתן תורה היה זה רק 'גמר גירות' אבל פליגי בהנחה השניה שהנכנס למשפחת ישראל חייב להשלים גירותו ולקבל עליו דת ישראל, וסוברים שאינה חובה. ולכן גירות הקטנים במתן תורה אינה מועלת לולא דין 'זכין לאדם שלא בפניו', וממילא מוכח משם גם לתחילת גירות דמהני מדין 'זכין'.

[דעת ורצון וקבלת מצוות בגירות]

[קבלת מצוות בגר קטן. קושית הראשונים]

ד) ונראה לבאר גדר דין הגירות לאור האמור. הראשונים הקשו בענין גר קטן, נהי דב"ד מטבילים אותו ומלים אותו משום 'זכין', אבל היכן יש בגרות זו קבלת מצוות, והרי הקבלה צריכה להיות על ידי הגר עצמו, וכמו טבילה ומילה שבגופו. והתוס' בסנהדרין (סח סע"ב) כתבו בתירוץ קושיא זו שמתוך שגדל ולא מיחה, היינו קבלה. והריטב"א (בכתובות יא) כתב דהא דבעינן שיודיעו את הגר מקצת מצוות קלות וחמורות, ההוא למצוה ולא לעכב, והכא דלאו בר הודעה הוא אינו מעכב (וכ"ה בריטב"א ביבמות מז). שהודעת המצוות אינה מעכבת).

ולכאורה הדברים משוללי הבנה, שהרי מכל דברי הראשונים מבואר שקבלת מצוות מעכבת, שהרי אמרו ביבמות (מו:) גר צריך שלשה, 'משפט' כתיב ביה. ופירשו הראשונים (עתוס' ורמב"ן וש"ר שם מה:) - והריטב"א מכללם - שקבלת המצוות צריכה להעשות בפני ג' דווקא אף בדיעבד, והשתא קבלה בפני ג' מעכבת, עיקר הקבלה אינו מעכב?!

יד. וע' צה"צ (המלא) נד; דברות משה שבת עמ' תקכ.

טו. עיקר נידון הב"ח הוא על גירות בפני ג' אלא שבתוך הדברים נראה לכאורה שהכניס כבדרך אגב - ללא צורך לעיקר דבריו - הנידון על עצם קבלת המצוות. וזו לשונו: 'וכשהיו ג' בטבילה אע"פ דכתב הרב רבינו משה בר מיימוני דכשר אע"פ שלא היה לשם קבלת מצות כל עיקר, מיהו התוס' והרא"ש חולקין ע"ז דקבלת המצות ודאי מעכב והכי נקטינן דאין משיאין אותו אשה עד שיקבל עליו המצות בפני ג'. עכ"ד. והנה על פניו אין מובן היכן כתב הרמב"ם שא"צ קבלת מצוות. ולכאורה כוונתו למש"כ הרמב"ם בהלכה יז גר שלא הודיעוהו במצות ועונשן ומל וטבל בפני ג' הדיוטות ה"ז גר. וא"כ עד כאן לא שמענו אלא שבשעת מילה וטבילה לא נתכוין לשם קבלת מצוות, אבל עצם קבלת המצוות ודאי נצרכת כמבואר ברמב"ם לעיל, דהיא היא עיקר מהות הגרות ואי אפשר בלתי. וא"כ י"ל שזהו עיקר נידון הב"ח, האם הטבילה כשרה אעפ"י שלא היתה לשם קבלת מצוות אם לאו, אבל לעיקר הגרות ודאי צריך שיקבל המצוות קודם הטבילה או לאחריה. כן יש לצדד בשיטת הב"ח. ומ"מ דעת החמד"ש מחוורת דבהלכה זו לא מיירי הרמב"ם כלל בקבלה אלא בהודעה שהיא אינה מעכבת, אבל קבלה עקרונית נצרכת אעפ"י שלא ידע בפרטי המצוות כלום.

טז. יו"ד ח"א קנט קס קצד וח"ב קכד וח"ג צ קח ואה"ע ח"א כו. [וע"ש ביו"ד ח"ג קו שנסתפק בדיעבד אם קיבל מקצת מן המצוות שמא גירותו גירות. אמנם נראה שחזר בו מפרט זה בתשובה מאוחרת (שם בס' קח) שנקט כדבר 'פשוט וברור' שאף בדיעבד אינו

בעלותו וקניניו אינם נפקעים כשמתגייר. ובוזה יישבו קושית התוס' על רש"י שפירש קרא ד'המול לו כל זכר' על בן הגוי, והלא מקרא זה נאמר בפסח ואין מילת בניו מעכבתו בפסח אלא בבנים שנולדו בקדושה, אבל בני הגר שנולדו לו בגיותו אינם מעכבים - אך לפי האמור ניחא, שהואיל והם ברשותו למכרם לעבדים ולגיירים, הוה כיליד בית ומקנת כסף ומעכבים אותו מלאכול עד שימולם לשם עבדות. אכן בכוננת רש"י נראה יותר שמעכבים אותו עד שימולם לשם גירות. וכן פירש הקר"א בדעת רש"י].

ועוד כתב הרמב"ם (עבדים ח, כ): ישראל שתקף עכו"ם קטן או מצא תינוק עכו"ם והטבילו לשם גר - הרי זה גר. ומקור הלכה זו, כתב הכס"מ, מהא דגר קטן מטבילין אותו על דעת ב"ד. וקשיא, הרי הרמב"ם כבר הביא דין גר קטן בהלכות איסור"ב. עוד תמה הלח"מ דמלשון הרמב"ם 'תקף' משמע שיכול לגיירו בעל כרחו, וזה הרי לא שמענו בדין מטבילין אותו ע"ד ב"ד דההוא מהני מדין 'זכין לאדם' אבל לא כשעומד וצווח. וביותר תימה שהרמב"ם כתב שאם הטבילו לשם עבד ה"ז עבד. והרי זה ודאי לא שמענו דזכות הוא לו לבן חורין להיות עבד.

ובספר חלקו של יוסף (בסי' י) כתב שזכות זו נובעת מדין 'כיבוש מלחמה', וכפי שכתב בדבר אברהם (א) שגם ביחיד שייך קנין 'כיבוש מלחמה' י"י. הלכך התוקף את התינוק או המוצאו, זוכה באותה זכות של האב לגיירו על כרחו [וסובר הרמב"ם כשיטת רש"י שהאב זכאי לגייר את בנו קטן. והוכיח שם כן מדכתב הרמב"ם שיכול לכופו לעבדות והרי בעבדות פתיכא הגרות שבהמשך, ומוכח שיש כח לאב גם לגיירו].

על כל פנים קשה, הגם שיש זכות בכל אלו לגייר את הקטן בעל כרחו, ע"י אביו או בכיבוש, התינוח לענין מילה וטבילה שהן מתקיימות בגוף המתגייר, אבל היכן מתקיימת קבלת מצוות אצל הגר בעצמו.

[ודברי הרמב"ם גבי נשי שלמה שגירותם גרות, היינו מפני שאין אומדנא דמוכח בשעת הגירות שאינה בלב שלם י' - ודלא כדברי מחדשים שהטו דבריו לכוונה אחרת].

והבחנה זו שכתב בחמדת שלמה, מוכחת גם בריטב"א בשבת (סח), שמדגיש שאותו גר שלא ידע מעולם על איסור ע"ז ושאר מצוות, נתגייר בפני שלשה [והיינו קבלת מצוות כנ"ל]. הרי מוכח שקבלה לחוד והודעה לחוד.

ואם כן יש להבין סברת הריטב"א במה שכתב דממתן תורה ליכא למילף כיון שהיו מזרע האבות ולא היו מחוסרים אלא גמר גירות, והודעת מצוות אינה מעכבת - הלא סוף סוף צריך קבלת מצוות בפועל, וזה ליכא בקטנים.

[גיר אב את בנו הקטן על כרחו; מכירתו לעבד; התוקף קטן ומגיירו או מוכרו לעבד]

ה) והנה מבואר ברש"י ביבמות (מח: ד"ה עבד איש - בלשון אחר שנקט לעיקר) שאב גוי יכול למול את בנו הקטן לשם גירות בעל כרחו, כדכתיב 'המול לו כל זכר', ורק בנו גדול התמעט מ'כל עבד איש... ומלתה' - ולא בן איש, 'בן' שהוא 'איש' כלומר גדול. ויש לתמוה כנ"ל: אמנם ילפינן מקרא שהאב הוא הבעלים על הגר, אבל הלא כשם שצריך להטביל הגר עצמו ולא מהני טבילת האב, כך צריך קבלת מצוות של הגר וליכא.

עוד צ"ב, דהרמב"ם (עבדים ט, ב) כתב: מוכר אדם (הגוי) את בניו לעבדים. וכבר ציין הגר"א (יו"ד רסז סקל"ג) מקור דבריו בספרא (בהר), מקרא ד'מהם תקנו'. [וכתבו אחרונים לפי"ז (ע' זכר יצחק ב ומשך חכמה בא עה"פ וכל עבד - בשם חתנו הגרא"ל, ומובא גם בספר זרע אברהם) שאף לאחר שנתגייר האב, יכול למכור את בניו הגויים לעבדים, כי אמנם גר שנתגייר כקטן שנולד דמי, אך זהו רק לענין קורבה ויחס, אבל

גר כשלא קבל את כל המצוות ממש - כי ענין קבלת כל המצוות הוא ענין אחד - לשמוע ולעשות כציווי ה'. וכל זה דלא כמוש"כ בתשו' משיב דבר ח"ה מו, ומשאת משה ובהערות חתנו הגרא"י לחדושי הריטב"א ביבמות כד.

יז. ע' אחיעזר ח"ג כו, ב-ג. [ומשמע ברמב"ם שאפילו לקולא נידון גר כזה כישראל, שקידושיו קידושי ודאי ובניו כשרים, ורק לכתחילה אין מקרבים אותו וחוששים לו עד שתתברר צדקתו. וכ"מ מרש"י יבמות מה סע"ב, ובריא"ז ספ"ד. ועריטב"א שם כה: אבל בהגהות מרדכי (קי) כתב שאם נתברר שלא התגייר אלא לשם דבר אחר, ולא יישר דרכו הקודמת - אין גירותו גירות].

יח. ונראה דלא מיירי כאן הרמב"ם בהתירה ואיסורה אלא דינא קאמר שהתוקף ומגייר - הועילו מעשיו, אך נראה דלא גרע זה מגול ממונו שאסור, ולא יהא ממונו חמור מגופו (כסברת הראשונים בע"ז כו וב"מ ע). גם יש לדייק מלשון הרמב"ם (גניבה ט, א) 'כל הגונב נפש אדם עובר בלא תעשה שנאמר לא תגנב... אין הגנב חייב מיתת חנק עד שיגנוב את הישראל ויכניסנו לרשותו וכו'. פתח באדם וסיים בישראל, משמע דבאזהרה ד'לא תגנב' לא נתמעט נכרי [וכמו לאו ד'לא תגנב' הכולל ממון גוי כמוש"כ הרמב"ם ריש הל' גנבה], רק בעונש נתמעט בפרשת גונב נפש דכתיב 'מאחיו מבני ישראל' (כדאיתא בספרי תצא).

מצד דין הודעת מצוות שהיא חלק מפרטי מעשה הגרות, ועל זה תירץ שהודעה זו אינה מעכבת.

[טבילת עבדות וטבילת שחרור בעל כרחו של העבד]

(ו) ויש להוסיף בזה דברים. הנה הקשה באבי עזרי (שם) על הטבילת עבד לגירות שנחלקו בה הראשונים; שיטת רש"י שהטבילה הראשונה לשם עבדות, נעשית בעל כרחו של העבד לכו"ע, ומחלוקת התנאים אם צריך את רצונו היא אמורה רק בטבילה האחרונה לשם גרות בעת שחרורו. וגם בזה מסקינן שיכול להטבילו בעל כרחו אם שהה אצלו כמה ימים ונהג במצוות. ושיטת הרי"ף והרמב"ם שמחלוקת התנאים היא על טבילה ראשונה. והקשה, כיצד יכול הרב לגייר העבד בעל כרחו, הן בטבילה ראשונה שגם היא מקצת גרות (כדאייתא ברמב"ם איסור"ב יג"א) הן בטבילה אחרונה, והלא צריך דעת ורצון לגירות.

ותירץ על פי מה שהוציא מדברי התוס' לייסד שחלות הגרות נפעלת ע"י ב"ד, ולא דעתו ורצונו של הגר פועלים את הגרות. [הגרנ"ט ביאר שנחלקו בזה התוס' בסנהדרין עם התוס' בכתובות; האם המתגייר פועל את הגירות או הב"ד]. וחדש לפי זה חידוש גדול, שאין נחוצה דעת המתגייר באופן חיובי, אלא גורת הכתוב היא שאי אפשר לגיירו על כרחו, והיינו שיש לו אפשרות לעכב, אבל כל שאינו בע"כ - מגיירים אותו בית דין ללא צורך בדעת ורצון מצדו. ולפי"ז תירץ שהואיל ולאדון יש בעלות עליו לגיירו, א"כ אין לו זכות עיכוב ושפיר נעשית הגרות בלא דעתו, כי לעולם אין צריך דעת באופן חיובי רק שלא יעכב.

וזהו דבר מחדש טובא. ולפי האמור לעיל אין מסתבר כן כלל, כיון שהדעת לקבלת המצוות היא היא מהות הכניסה לברית, א"כ ודאי שצריך דעת חיובית להיכנס לברית.

אכן לפי האמור יתבארו הדברים באופן אחר, שהרי נתבאר שקבלת מצוות אינה חלק ממעשה הגרות כמו מילה וטבילה אלא היא מהות הגרות; הכניסה לדת ישראל וההליכה בתורתו, ואם כן בכל מקום שיש בעלות של אחרים על הגיור, הרי ההכנסה למצוות נעשית על ידי הבעלים ולא דוקא ע"י הגר עצמו, כי הבעלות על הגיור היא בעלות על ענין קבלת המצוות, שלא כמילה וטבילה שהם מעשים הנצרכים להתבצע בגופו של הגר.

(ז) והנה הגר"ח (איסור"ב יג"ב) ביאר בשיטת הרמב"ם, שבשחרור העבד ע"י גט כבר פקעה עבדותו, אף

ויש לבאר בהקדם באור היסוד של קבלת מצוות בגרות. זו לשון הרמב"ם בפתח דבריו (פי"ג מאיסור"ב): 'בשלשה דברים נכנסו ישראל לברית, במילה וטבילה וקרבן... וכן לדורות, כשירצה העכו"ם להכנס לברית ולהסתופף תחת כנפי השכינה ויקבל עליו עול תורה - צריך מילה וטבילה והרצאת קרבן וכו'. הנה לשונו צריכה באור טובא, שהרי קבלת עול תורה שכתב, דהיינו קבלת מצוות, היא מן הדברים שצריך הגר לעשות במעשה הגירות כמו טבילה ומילה, וא"כ כך היה לו לומר: כשירצה העכו"ם להכנס לברית, צריך שיקבל עול תורה ומצוות, ומילה וטבילה וכו'. ואמנם דיוק זה נמצא כבר בלשון הגמרא בכריתות, שהיא המקור לכל דברי הרמב"ם, שלא נמנו בה אלא שלשה דברים במעשה הגירות, מילה טבילה והרצאת דם, ואילו כל עיקר קבלת מצוות שהיא מעכבת לא הזכירה הגמרא כלל.

אכן כאן נתגלה סוד הענין; קבלת המצוות אינה פרט מפרטי מעשה הגרות, אלא היא הגרות גופא, כי תכנה ומהותה של הגרות היינו הכניסה בברית וההסתופפות תחת כנפי השכינה וקבלת עול התורה, כמו שכתב הרמב"ם. לעומת המילה והטבילה שהם מפרטי מעשה הגרות. וכך משמעות דבריו: כשרוצה להתגייר, דהיינו לקבל עליו עול תורה ומצוות - צריך לעשות כסדר הזה, מילה [בזכר] טבילה והרצאת קרבן [בזמן הבית]. וזה תואם עם המוסבר לעיל שממתן תורה ואילך גדר הגירות היא ההיכנסות בקדושת המצוות, ובכך נכנס הגר לאומה הישראלית [וכדברי הקדמונים אין אומתנו אומה אלא בתורתה]. ואם כן הרי לא יתכן כלל לומר שקבלת המצוות אינה מעכבת, שהרי היא היא הגרות גופא י"ט. ורק הודעת המצוות שמודיעים לגר מקצת מצוות קלות וחמורות, היא פרט מסדר מעשה הגרות, ופרט זה אינו מעכב בגירות כנ"ל.

וזהו שקרא הרמב"ם 'נתגייר' לקבלת המצוות כנ"ל - כי הקבלה היינו הגרות עצמה.

מעתה יתורצו הקושיות דלעיל: כי אמנם פרטי המעשה כגון מילה וטבילה ודאי לא יתכנו להעשות על ידי אחר, אבל ענין קבלת המצוות שהוא מעשה הכניסה עצמו, הרי אם יש לבית דין ולאב ולתוקף, כח בעלות לגיירו, אם כן הרי הם העושים את מעשה ההכנסה לברית, להכניס הקטן לעול מצוות.

וכן יובנו דברי הריטב"א שבגר קטן אין חסרון מצד קבלת מצוות, שהרי הב"ד הם המכניסים אותו לחיוב תורה מכח דין 'זכיין'. לא הוקשה לריטב"א אלא

הטבילה הראשונה, והרי מחוייב הוא בכל דיני ישראל כאשה, ובכלל זה החיוב להשלמת גירותו. על כן נעשה ישראל בטבילה גם בלא קבלתו ודעתו כיון שמחוייב ועומד הוא בזה.

ובאבי עזרי (הל' מלכים שם) כתב שעדיין אין מובן: נהי שהוא מחוייב בזה, ואולי היה שייך לכפותו עד שיאמר 'רוצה אני', אבל כל שאינו רוצה בדבר כיצד תועיל הגרות, סוף סוף דין הגירות עצמה לא נשתנה. ומזה הוכיח כדרכו הנ"ל דלא בעינן לגירות דעתו ורצונו אלא שלא יתנגד, וכיון שכאן הוא מחוייב בדבר וצריך להתקיים בגופו גירות, לא אכפת לן בהתנגדותו.

אך לפי האמור יתבאר באופן אחר, כי אמנם צריך דעת לגירות באופן חיובי, אבל כאן שחייב להיכנס לברית מצד הדין, הרי קבלת המצוות נעשית אף בעל כרחו. וכמו במתן תורה שהיו ישראל מחוייבים להיכנס בברית, לא היה צורך בשביל חלות הגרות בקבלה בפועל מצד המתגייר אלא בעצם ההכנסה בברית סגי, שעל כן הועילה הגרות אף לקטנים שאין בהם דעת ורצון, מצד עצם החיוב לבוא בברית ולהתגייר.

לענין איסורין וקדושת גופו [כגון שנאסר מעתה בשפחה], ומה שצריך טבילה לאחר השחרור, זהו רק לתוספת קדושת המצוות שיש לישראל יותר מן העבד, שהרי כשטבל בראשונה לשם עבדות, לא הועילה לו הטבילה להיות כישאל לכל דבר אלא למצוות שהעבד חייב בהן. בזה ביאר שיטת הרמב"ם שאם קידש אשה קודם הטבילה - מקודשת, כי מה שאין קידושין תופסין בעבד, היינו מדילפינן מ'עם החמור' - עם הדומה לחמור, וכשפקעה העבדות שוב אינו בכלל זה, וממילא יש בו תפיסת קדושין כי לזה הועילה הטבילה הראשונה, שהרי בעצם שייכים בו הקידושין גם בהיותו עבד [דהא אתקש 'לה לה' למצוות האשה] לולא דינא ד'עם הדומה לחמור'. א"כ עתה שנשתחרר ופקעה עבדותו, אעפ"י שלא טבל לתוספת המצוות - קידושיו קידושין [ודלא כשיטת התוס']. ולדעתם - ביאר הגר"ח - קודם הטבילה לא פקע דין עבדות כלל].

ובזה ביאר הגר"ח לשיטת הרמב"ם, מה דלא בעינן קבלת מצוות בטבילה השניה אלא אפשר להטבילו בעל כרחו - ומאי שנא משאר גירות דעלמא? אלא משום שבשחרורו חוזר להיות כישאל גמור מחמת

עיקרי דברים

ג) מדברי הרמב"ם מבואר שמהותה ותכנה של הגירות לדורות, הוא קבלת עול תורה ומצוותיה. הוזה אומר: אין קבלת המצוות פרט מפרטי מעשה הגרות כגון מילה וטבילה, אלא היא היא הגירות עצמה.

ואמנם הודעת מצוות פרטיות לגר אינה מעכבת בדיעבד, אבל עיקר הקבלה לקיים המצוות ודאי מעכבת, כפי שמוכח מדברי כל הראשונים - שהרי היא תכנה ומהותה של הגירות. (ד-ה)

ד) מצינו כמה אופני גירות הנעשים בעל כרחו של הגר, ללא קבלה רצונית עצמית של הגר; קטן שאביו [הגוי או הגר] מגיירו (לשיטת רש"י ורמב"ם); התוקף גוי קטן ב'כיבוש מלחמה' או המוצאו ומגיירו (רמב"ם); בית דין המגיירים קטן מכח דין 'זכין' (להריטב"א); קטנים שהיו בשעת מתן תורה [אף אם ימחו כשהגדילן]; הטבלת עבד לשם עבדות על כרחו, וכן הטבלתו לאחר שחרורו לשם גירות (לכמה שיטות).

בכל אלו קבלת המצוות מתקיימת על ידי הבעלים על הגירות; הב"ד או האב או הכובש, וא"צ קבלה רצונית של הגר עצמו - שהואיל והבעלות לגיירו נתון בידם, הרי ממילא הם המכניסים אותו לברית התורה והמצוות, שהיא היא הגירות עצמה כאמור. (ה-ז)

א) מוכח ממקומות רבים שהיתה 'גירות' קודם מתן תורה. מהותה של גירות זו היא הסתפחות למשפחת האבות, ל'ישראל' [אשר נתיחדה משאר משפחות האדמה גם בדינים מסוימים, כפי שהוכיחו הראשונים]. גירות זו אינה תלויה בהכרח בחיוב המצוות שנצטוו בהן האבות. (א-ג)

ב) במתן תורה היה גדר 'גירות' שונה [כפי שבאר הגרנ"ט. וכן יש ללמוד מלשון רש"י]; לא כניסה למשפחה חדשה אלא קבלת מצוות, כניסה לקדושה ולעול תורה. בגירות זו אין אומרים 'גר שנתגייר כקטן שנולד דמי' לענין קורבה ויחס משפחה.

גדר גירות זה קיים גם כן בילוד הנולד לגיורת שנתגיירה בימי עיבורה (לדעת הרמב"ן, כהסבר הגרנ"ט), שהוא אמנם ממשפחת ישראל מלידתו אבל טעון גירות כדי להיכנס לקדושה. וכן במי שנולד לאב נכרי ואם ישראלית, לדעת הראשונים שטעון גירות.

במצב זה - ייסד הגרנ"ט עפ"י הריטב"א [וצ"ע בדעת התוס' בסנהדרין] - מוטלת חובה על האדם להתגייר. שמאחר והוא שייך לישראל מבחינת הלאום, חייב הוא לקבל את דת ישראל. (ג)